



Študijski krožek
Naravna in kulturna dediščina Zgornje Pivke
2018

POEZIJA MIROSLAVA VILHARJA IN GRAD KALC V FOTOGRAFIJI



Fotografi Zgornje Pivke: Andrej Udovič, Dušan Čižman

ৰাজ

MIROSLAV VILHAR

7.9.1818 – 6.8.1871



Na Kalcu je 9. maja 1869 s somišljeniki organiziral »Pivški tabor«. Za Pivko je bil »Tabor« takrat in vse do danes največji politični dogodek.

... Za te kraje je Vilhar vse do današnjih dni izredna osebnost. Pivko je tesno povezal z ostalo Slovenijo.

Vse, kar se je pomembnega zgodilo na Slovenskem, je Vilhar zanesel na Pivko, pa bodisi čitalnice, besede, tabore ali liberalno misel. Pivka se je šele ob njegovem delu kulturno in politično zbudila ...

Silvo Fatur, Slavistična ekskurzija



808

Fotografi Zgornje Pivke: Stojan Spetič, splet, Branko Česnik, Stojan Spetič, Dušan Čižman

Poezija Miroslava Vilharja

Pesmi 1860

Na jezeru
Lipa
Kmet
Na Kalcu
Silni tabor
Planinarica
Slovenka
Metulj
Pomlad
Ljubezen
Na goro

Koledarček za navadno leto 1867

Pri luni
Napitnica
Zagorska
Zjutraj
Orač
Grabljica
Zagorska - rokopis
Jaz

Pesmi II. Šestka 1852–1862

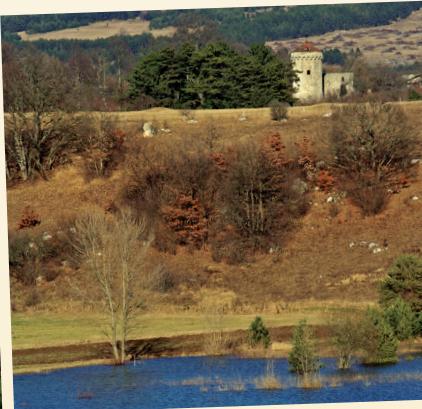
Zagorska – rokopis



Na jezeru.

Po jezéru
Bliz Triglava
Čolnič plava
Semtertje ;
V čolnu glasno
Se prepéva,
Da odméva
Od goré.
Mile tice
Po dolinah
In planinah
Se budé.
Ker so čule
Pesem mojo,
Vsaka svojo
Žvergolé.

Ribam serca
Vsem igrajo ,
Da skakljájo
Nad vodó.
Še valovi
Šepetájo
In šumljájo
Med sabó.
Tukaj Slava
Vence vije ,
Serce bije
Nam gorkó!
Čujte gore
In bregovi ,
Da sinovi
Slave smo !



L i p a.

Lipa zelená je
 Tam v diščem gaji,
 S cvetjem me posipala;
 Djal sem, da sem v raji!

Veje raztezávala
 K nebu je visoko,
 Meni pa je do serca
 Ségala globoko!

Tičice je miljena
 V senčico vabila;
 Kader ležal sem pod njo,
 Me je ohladila!

Sádaj pa je révica
 Skoraj ovenéla;
 Cvetje, pérje ljubljeno
 Zima ji odvzela.

Spavaj, draga ljubica!
 Večno ne boš spala;
 Nova pómlad zélena
 Novi cvet bo gnala.

Zopet bodo tičice,
 Tičice presladke,
 Pesmice prepévale,
 Pesmice pregladke.

Pa boš zopet lipica
 V senco nas vabila,
 Dragim svojim serčica
 Miljeno hladila!

Bratje naši se hladé
 Radi v tvoji senci,
 Persi, čela in glavé
 Opletáje z venci!



Kmet.

Ko pómlad se bliža,
Svoj vertec gradím ,
In orjem in sejem ,
In terte sadím .

Po letu košévam
Planine , dolí ,
In serpe brušévam ,
Ko žito zorí .

V jeseni gozdarim ,
Otavo kosím ,
Pšenico omlátim ,
Pa grozdje mestím .

Po zimi počivam —
Kmet truden je vsak —
Orodje popravljam ,
In puham tobák .

Ves teden se trudim ,
Si žulim roké ,
V nedeljo hladim si
Glavico , sercé .

Če nimam le preveč ,
Na rami nadlog ,
Vertim se in vriskam ,
Daravno sem v bog .

Ak peče sercé me ,
Pa vender molčím ,
Ker vem , da sem rojen ,
Da največ terpím .

Če kdo zaničáva
Težávni moj stan ,
Ta nima al serca ,
Al nima možgán !



Na Kalcu.

Na Kalcu prebivam,
Kjer Pivkin je vir;
Po zemlji slovénški
Krog mene je mir.

Čez lozo planinsko
Triglav mi stermí,
Med zvezde se dviga,
In v snegu bliščí.

Goreči mu tréski
Ob čelu germé;
Al vender orjaka
Iz sanj ne zbudé.

Pod njim pa Slovenec
Stezuje rokó,
In moli in prosi,
In briše solzó.

Kjer solnce zahaja,
Naš Nanos stojí,
In skale bobněče
V doline valí.

Na témenu evête,
Prijazna pomlad;
Iz drevja mu plete,
Iz trav zelenjád.

Pod Nánosom terta
Ipávska zorí,
In joče in joče,
In vince rodí.

Tam Javorník černi
Zaslanja izhod;
Po Notranjski zemlji
Pozdravlja naš rod.

Jezéro cerkljánsko
Mu pere nogé,
Pa bukev in javor
Hladítá sercé.

Snežník mu je soseg,
Ki megle redí,
In glavo zeléno
Prot solncu derzí.

Pošilja čez mejo
Pogléd velikán:
Kam plavajo ladje;
Kaj dela Istrán.

Pred máno se stéza
Moj ljubljeni svét,
Vsa lepa dolina,
Ki Krasu je evét.



Po dolih prijaznih
Lej, Pivka hití,
Igráje, šeptáje
Po lokah šumí.

Na levi, na desni,
Za gričem je grič,
Drevó za drevesom,
Za tičem je tič.

Po sivem kaménji
So čversti ljudjé;
Iz glave otožnost
Jim burje podé.

Pogumen je Pivčan
In zvest siromák,
Narodu in domu
Branitelj krepák.

In breme, ki nanj ga
Osoda loží,
Junaško ga nosi,
Če prav se potí.

Zdihuje in prosi
Vladarja nebá,
Naj jasneje daje
Mu solnce na tla.

Zdihuje in prosi
Vladarja svetá,
Naj z dola in serca
Odide temá.

Jaz tudi z rojaci
Zdihujem, terpím,
In želje goréče
Sred Pivke topím.

Ker vslisane bile
Še niso dozdéj,
Pogrezni jih zemlja —
Pod zemljo napré!

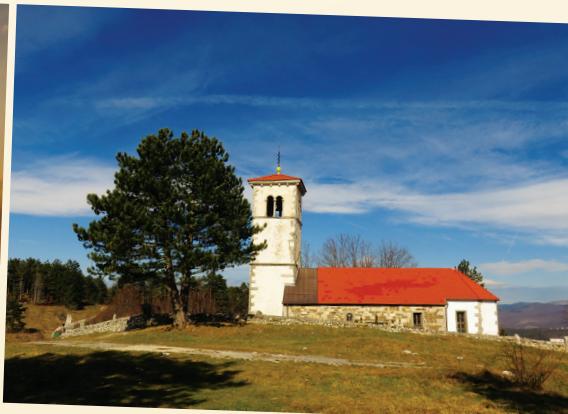
Naprej do dežele,
Kjer Sava bobní,
Med brate, med sestre
Med naše ljudi!



Silni tabor.

Silni tabor, silni tabor!
Kdo te je do tál razrušil,
Da zidovje razdrobljeno
Med beršlanom kviško dvigaš?
Al so Turci te poderli,
Turci divji, Turci ljuti?
Al so plami te požerli,
Plami grozni, plami strašni?
„Niso Turci me poderli;
Niso plami me požerli;
Ni me doba razrušila;
Ni me strela razdrobila!
Mene so deželi v brambo
Zídali Ravánski knezi,
Pivčani pa in Doláni
Sténo skladali na sténo.

Bivali od nekdaj v meni
Vitezi so terdoserčni,
Ki so kmete v sužne, gRENKE,
Težke jarme uklepáli.
Dvakrat so prijeli kmetje
Kopja, sulce, buzdováne,
Dvakrat pa s kervavo glavo
Od zidovja se vračáli.
Tretjič primejo orožje,
Planejo nad silni tabor;
Kri polnila je osípe,
V kervi sem se grad razrušil!“
Silni tabor, silni tabor!
Glase čuj iz podertine:
Kdor te zidal, se potivši,
Te poderl je, kri prelivši!



Planinarica.

Rožic ne bom tergala,
Da bi vence splétala;
Mirno, svôbodno, ljubó
Po planinah naj cvetó.

Ako bi jo tergala,
Rožica bi vmírala,
Glávico obésila,
Solnca ne bi včákala.

Tudi jaz sem rožica,
V božji vertec vsájena;
Skrivam se zdaj tú zdaj tam,
Tergati se pa ne dám.

Rožic ne bom tergala,
Serca so nedolžnega;
Naj z menój še vživajo,
Mir, ljubezen, svôbodo!



Slovenka.

Kaj maram, da nimam
Srebrá ne zlatá;
Ljubezen goréca
Tud nekaj veljá.

Kaj maram, da nimam
Prekrasnih oblék;
Zvestoba naj mene
Odéva va vék.

Kaj maram, da nimam
Na hribu gradú;
Po hišici nizki
Še več je mirú.

Kaj maram, da nimam
Po zimi cvetíc;
Saj cvete mi zmirom
Nedolžnost iz lie.

Kaj maram, da nimam
Obilo blagá;
Ne hodim po svetu,
Sem rada domá.

Kaj maram, da v dar mi
Ni perstan še zlat;
Še lože brez njega
Grem delat in spat.

Kaj maram, da nimam
Ne rék, ne morjá;
Ne bo mi po vodi
Ljubezen ušla.

Kaj maram, da nimam
Ne gor ne planin;
Samó da moj ljubček
Slovenski je sin!

Žarki nebeški! ví ste obledéli,
Zgúbili svojo ognjéno ste moč!
V lédu utrinja se mesec prebelí,
Zvezde goríjo, pa merzla je noč!

Zima! ti mojo si radost vmorila;
Dolgo pa terla ne bodeš me več:
Pómlad prijazna se bode rodila,
S cvetkami bo zapodila te preč!



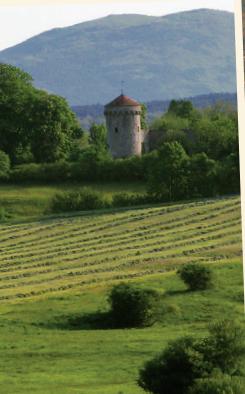
Metulj.

Metuljček neváden,
Mladostí užgán,
Po logu je letal
Od zore ves dan.

In z drevja na drevje,
Iz cvetja pa v cvet
Sercé ga je gnalo,
Da serkal je med.

Prederzno pa enkrat
Nad ogenj sferlí,
Perúti mu zubelj
Do kraja vsmodí.

„Jaz nisem cvetica,“
Mu plamen je djal;
„Medú si pri meni
Ne bodeš nabral!“

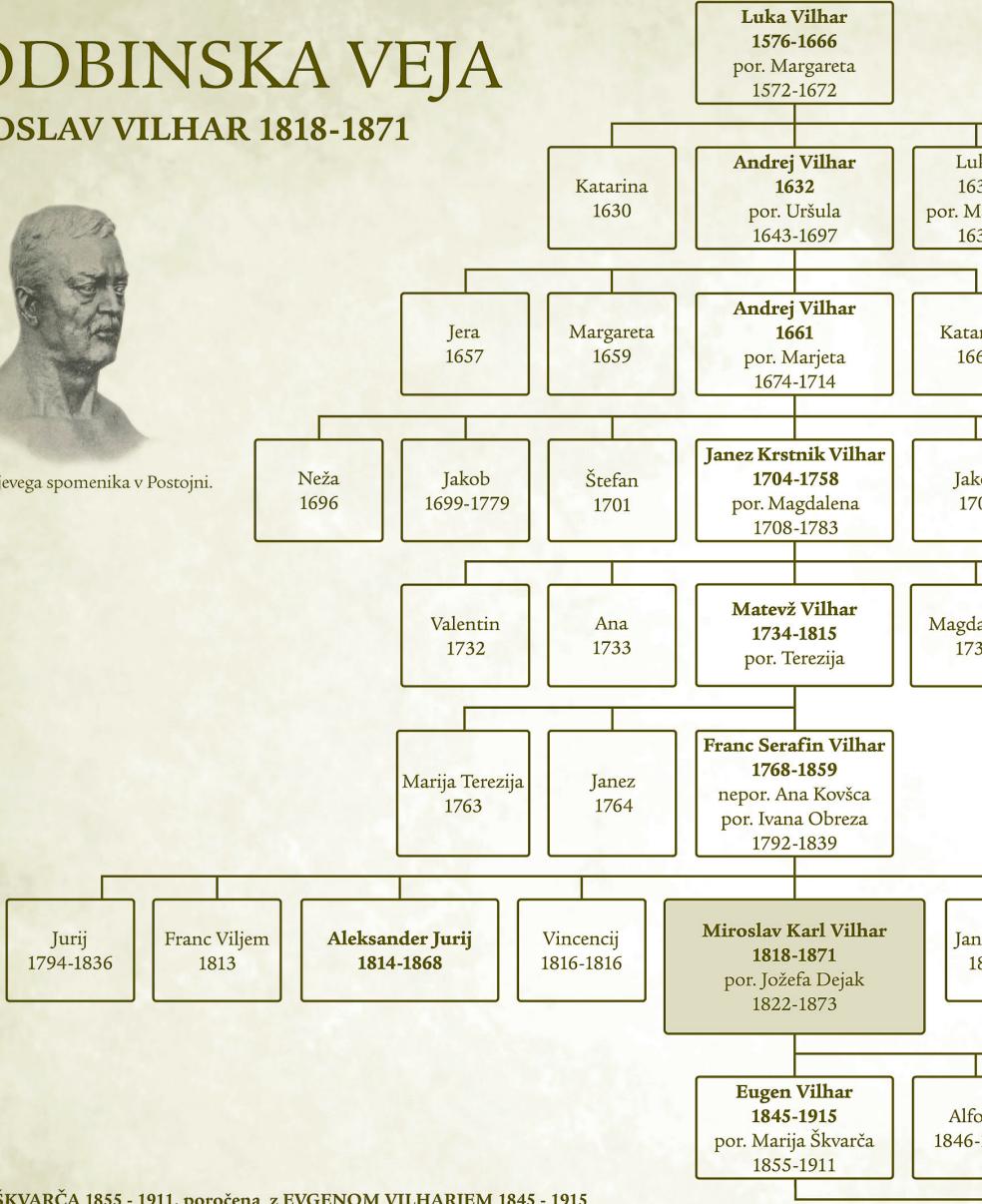


RODBINSKA VEJA

MIROSLAV VILHAR 1818-1871



Kip Vilharjevega spomenika v Postojni.



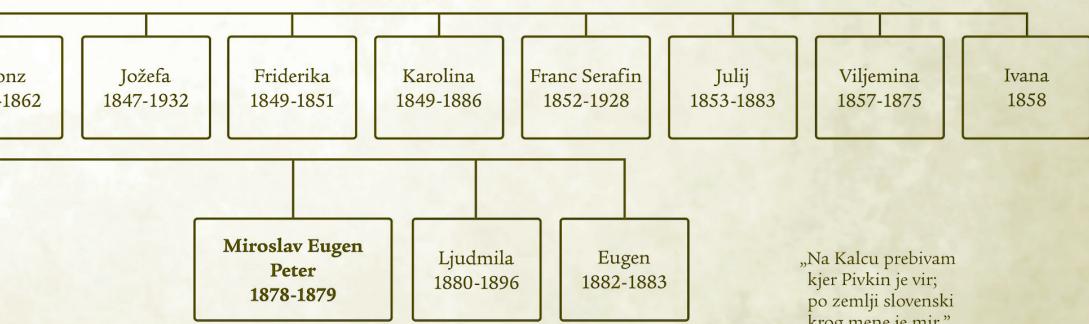
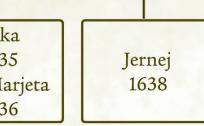
MARIJA ŠKVARČA 1855 - 1911, poročena z EVGENOM VILHARJEM 1845 - 1915
je bila iz rodbine Vilhar zadnja lastnica gradu Kalc pri Zagorju, kjer je živelu družina.

Leta 1903 je grad Kalc prodala devetim kupcem iz Bača.

Skoraj celotno kupnino, položeno na hranirne knjižice, je v oporoki leta 1911 zapustila Družbi sv. Cirila in Metoda, osrednji slovenski organizaciji, ki ju ustanavljala in vzdrževala slovenske šole na narodnostno ogroženem ozemlju.

Njuni otroci so umrli pred njima.

Oba sta umrla v Ljubljani in sta pokopana v kapeli družine Evgena Vilharja pri sv. Barbari v Knežaku.



Grad Kalc v letu 1679. Prvotno ime je imel Steinberg, po prítmku graščaka, ki ga je sezidal v 17. stoletju.

Foto: arhiv Janeza Bogatajca



Grad Kalec v začetku 20. stoletja.

Foto: Arhiv NUK



Današnje dni je od gradu ostal le še stolp in ruševine.

Foto: Marjeta Marinčič

„Na Kalcu prebivam
kjer Pivkin je vir;
po zemlji slovenski
krog mene je mir.“

Miroslav Vilhar.

Pomlad.

(Posl.)

Ko pómlad prihaja
Se snézec topí,
Vijolica 'z gaja
Glavico molí.

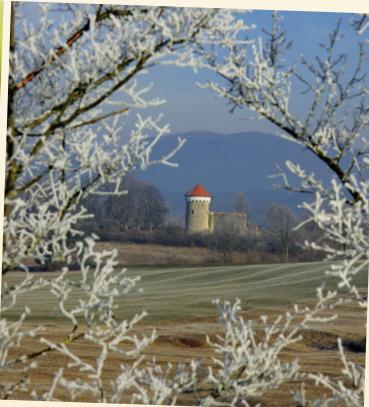
In tiči, ki spali
So dolgo zimó,
K veselju so vstali,
Pojéjo lepó.

Ko solnce ogréje
Zelene verhé,
Se cvetje zasméje,
Pa joka sercé.

Cvetice cvetéjo,
Vso pómlad ljubó;
Al serca sopéjo
Le enkrat sladkó.

Žarki nebeški! ví ste obledéli,
Zgúbili svojo ognjéno ste moč!
V lédu utrinja se mesec prebeli,
Zvezde gorijo, pa merzla je noč!

Zima! ti mojo si radost vmorila;
Dolgo pa terla ne bodes me več:
Pómlad prijazna se bode rodila,
S cvetkami bo zapodila te preč!



Ljubezen.

Zaljubile rožici,
Rožici prekrasni,
V žarek ste se nekadaj,
V solnčni žarek jasni.

Vertnica je serkala
Zlati žarek vedno;
Perva je med rožami
Razcvetéla čedno.

Tudi je med njimi se
Perva obletéla,
Glávico obesila,
Perva obledéla.

Redko pa violica
V solnču se raduje,
Skrita v rosni travici
Vedno še kraljuje.



Na goro.

Na goro, na goro,
Na sterme verhé!
Tje kliče in miče,
In vabi sercé.

Na gori cvetice
Najzalše cvetó,
In tice preljube
Najslajše pojó.

Nad mano na gori
Je svobodni dom ,
Iskal ga in najdel
Bliz néba le bom.

Na gori pod mano
Oblaki visé,
Nad mano višave
Bleščíjo vedré.



808

Na goro, Miroslav Vilhar, Pesmi 1860,
Fotografi Zgornje Pivke: Stojan Spetič, Andrej Udovič

Pri luni.

Mila, mila lunica!
Kje je moja ljubica?
Kje je, kje je Minica,
Up moj'ga srcá?
Al' še misli ná-me?
Al' je pozabila,
Da živetí zá-me
Mi je objubila!
Mila, mila lunica!
Kje je moja ljubica?
Kje je, kje je Minica,
Up moj'ga srcá?

Zbudi, zbudi ljubico,
K okencu privabi jo,
Saj vesela z mano bo,
Zbudi, zbuď jo!



Napitnica.

Pijmo ga, pijmo,
Dokler živimo,
Saj ne dobimo
 Kaplje ga tam!
Vince rumeno,
Čisto in sládko,
Teče nam gládko,
 Pijmo ga le!

Pijmo ga, pijmo,
Dokler živímo ;
Saj ne dobimo
 Kaplje ga tam !
Le ga nalijmo,
Le ga popijmo,
Le ga požgúmo
 Polni bokal !

Pijmo ga, pijmo,
Dokler živimo,
Saj ne dobimo
 Kaplje ga tam !
Vince iz glave
Sitne zabave,
Grenke težave
 Vedno podi !



Zagorska.

Jaz grém na planin'ce,
Na strme goré,
Bom slišal od daleč
Zagorske zvoné!
Zagorski zvonovi
Premilo pojó,
Ne mara, preljubo
K pogrebu nesó.

Pa če jo neséjo,
Le naj jo nesó,
Saj dlje je ne bodo,
Da ne b' šel zanjó!
Zvoniti bom rekel,
Kropiti pa ne,
Kropile jo bodo
Le moje solzé!

Zagreble jo bodo
Le moje roké,
Pa h grobu sadíl bom
Cvetice lepé!
Med lepe cvetice
Naj mene ložé,
Saj vem, da mi poči
Na grobu srcé!

Pivke



808

Zjutraj.

Solnce čez hribček gré,
Luna pa za goré,
Zvezdice presvitlé
Že se topé!

Solnce čez hribček gré,
Rožice se budé,
V rosi pa njih glavé
Krasno bliščé!

Solnce čez hribček gré,
Ptičice žvrgolé,
Žarkov se veselé,
K nebu leté!

Solnce čez hribček gré,
Pesmi v nebó doné,
Rajati tudi smé,
Moje srce!



Orač.

Pómlad že trka,
Hajd' na goré!
Nam bo ogrela
Moško srce!

Plug izpod strehe,
Brano na dan!
Jarme na voli,
Kdor ni zaspan!

Zemlja je tala,
Svet' Valentin
Vabi na delo,
Dela sem sin!

Zjutraj naprežem,
Plug svoj držim,
V desno in levo
Brazde drobím!

Séme posejem
V rázor spet nov;
Kader povlečem,
Idem domov!

'Zprežem voliče,
S plugom pa v kraj
Jésen klicála
Bo ga nazaj!



808

Grábljica.

V zimi, pomladi počivale ste,
Grábljice moje, od zdaj pa več ne!
Kosa že poje, hajd' hajd' na goró,
Hajd' na zeleno goró!

Dečko pred mano z veselo rokó
Brusi in šviga strupeno kosó;
Trávica pada v redóve pred njim,
Jaz pa raztepam za njim!

Rožice blede krog mene ležé,
Več jim ne bije nedolžno srce;
Moje pa bije in bilo še bo,
Jemljem od rožic slovó!

Solncee pripeka, v zagrabek hitím,
Mešam, obračam, in čelo potím;
Predno pa luna posije nad nam',
S sénom domú se peljám !

Urno in čisto pográbite vse,
Grábljice moje, travice lepé,
Kader do grabimo mrvo nocoj,
Pojte počivat z menoj !



8008

Isledo stare, popravljene
po Miroslavi.

Zagorska.

Naprej stare, popravljene¹⁵
po Miroslavi.

Ustva in gengene

Petje.

Bom sel na planince, Na steme go-ré, Bom elial od

Klavir



deljeo Zagorske zvo-né! Zagorski zuono-ri Previ-lo no-jó, Ne-



mara prelubo H pogrebni ne-so! Ne-mara prelubo H pogrebni ne-



2.

Pa če jo nedejo,
Le naj jo neso,
Sej delje je ne bodo,
Da ne bi jel za njo!
Zvoniti bom rekel.
Kropiti pa ne,
Kropile jo bodo
Le moje solze!



3.

Zagrebbo je bodo
Le moje roké,
Krov groba sadil, bom
Custice lepe!
Med lepe cvetice
Naj mene lože,
Sej vam da mi poči
Vla grobu serce!



2008

Zagorska, Miroslav Vilhar, Pesmi II. Šestka 1852–1862,
Fotografi Zgornje Pivke: Marjeta Marinčič, Rudi Tomšič

Jaz.

Sta očka in mamka
Slovenca bilá,
'Z notránjske Planine
Sem pevec domá.

Štir' leta po vojski
Sem tam se rodil,
In tuje pravice
Se v Beči učil.

Pa kaj bo pravica,
Če svôbode ni?
Še materin jezik,
Mi sosed kazi!

Pregledam le vendar,
Zvedri se okó,
Izjasni se enkrat
Domače nebó.

Dozdaj sem se vadil
Le tujih besed,
Od zdaj pa le srkal
Slovenšcine med!

Kar Rimljan daril je,
Francoz, Grk in Lah,
Anglež in še Miha,
Ložil sem pod mah.

Presodil in tožil
Zgubljene sem dni,
Da tol'ko prekasno
Me Vila budí.

Da tujecu bi stregel,
Bog ne daj nikdár!
Slovenija hoče
Od mene svoj dár!



ৰ

Študijski krožek
Naravna in kulturna dediščina Zgornje Pivke
2018

Marjeta Marinčič, mentorica

(Zavod znanje OE Ljudska univerza Postojna, Tina Bazjako, vodja OE)
in

Fotografi Zgornje Pivke

Marjeta Marinčič, Gorazd Vilhar, Dušan Čižman,
Stojan Sperič, Andrej Udovič, Branko Česnik, Rudi Tomšič
in
Vera Dobaj, osebni arhiv

posvečamo izdajo brošure in razstavo

Poezija Miroslava Vilharja v fotografiji
spominu na Miroslava Vilharja (1818–1871)
– njegovemu delovanju in življenju na gradu Kalc



REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

ZAVOD
znanje
POSTOJNA, javni zavod

ŠTUDIJSKI KROŽKI

LJUDSKA
UNIVERZA
POSTOJNA

Udeleženci študijskega krožka 2017/2018: Marjeta Marinčič, Vilhar Matjaž, Vojko Mihelj, Tatjana Lutar, Tina Godina, Stojan Sperič, Branko Česnik, Andrej Udovič, Tomaž Česnik, Rudi Tomšič

Častni gostje krožka 2018: Vera Dobaj, Dušan Čižman, Gorazd Vilhar

Oblikovanje: Marjeta Marinčič, Abakos d.o.o.

Tisk: Abakos d.o.o., maj 2018